

ТРИДЕНЬК: REVUE HEBDOMADAIRE UKRAÏNIENNE. TRIDEN'

Число 34 (392) рік вид. IX. 24 вересня 1933 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 24 вересня 1933 р.

Цього літа відбулося в Лондоні дві світових конференції господарського характеру.

На першій — загально-господарській і валютовій, — 3 липня представник уряду УНР зложив голові конференції спеціальний меморандум, в якому було висловлено український погляд на справи, якими конференція займалася. Меморандум цей, протестуючи проти заступлення України совітським представником Літвіновим, вказував, між иншим, і на одну з причин світової господарської кризи — існування ССРСР, з його специфічними умовами рабської праці й цілої організації господарства й закордонної торгівлі. Разом з тим указувалося в меморандумі й на необхідність розв'язання совітського союзу і визволення України для встановлення нормального господарського життя.

В кінці минулого місяця відбулася в Лондоні друга міжнародна конференція, яка є почасти продовженням першої, але яка мала вужче завдання — урегулювання міжнародної торгівлі хлібом, при його загальній перепродукції.

Представники майже всіх держав, що вивозять збіжжя, погодилися на певних умовах, які мають урегулювати хлібну торгівлю. Між тими-ж, що не підписали постанов конференції, були тако-ж і представники ССРСР, які, — в той час, як Україна й Кубань умірають з голоду, — вимагали для ССРСР більшого вивозу хліба, ніж це конференцією для ССРСР определювалося.

Тому й тепер, коли оце мало відбутися засідання дорадчого комітету Збіжевої Комісії, яку встановила остання лондонська конференція, — представник уряду УНР зложив голові цього комітету новий протест проти всякого експорту хліба з ССРСР.

В якій державі це було б можливо, щоб уряд, коли населення вмирає з голоду, — вивозив хліб, замість того, щоб народ нагодувати й врятувати від страшної голодної смерті? Який уряд не турбується перш за все за просте фізичне існування народу, яким він управляє?

В нормальних державах, звичайно, першою турботою уряду й є забота про своїх горожан. Але в ССРСР, в цій многонаціональній державі, всім народам якої накинуто московську комуністичну владу, і в якій цілими народами жертвують московські чекисти для торжества своїх большевицьких ідей — в ССРСР, на жаль, все можливо.

І дійсно, це треба, щоб уряд мав спеціальну мету, спеціальне диявольське завдання винищити український народ, щоб робити те, що большевики роблять в нашій нещасній батьківщині. Бо вивозити хліб і ще домогтися більшого його вивозу — це-ж, дійсно, є та с в і д о м а о р г а н і з а ц і я г о л о д у, це є те свідоме нищення українського народу, про що тепер, зрештою, пише вже вся світова преса.

В Україні багаті жнива... Але вони ні є чому не змінюють трагічного становища українського народу. Поки хліб був на полі — його стерегли від населення озброєнні слуги совітської Москви. Як тільки хліб зібрано, його «здають державі», — тоб-то чекисти силою його відбирають з уст уміраючих українських дітей для потреб большевицького уряду, для прогодування «братнього» московського народу й для вивозу закордон під зойки й стогін української людности, яка з голоду доходить до людоїдства.

Великим нещастям є для народу не мати своєї держави. І український народ так безмірно страждає тепер саме з тієї причини — править ним не свій національний уряд.

Уряд УНР знаходиться на еміграції, але робить всі можливі заходи, щоб звернути в світі увагу на голод в Україні, на ту українську трагедію, яка не має собі, може, прикладу в історії людства. Уряд УНР не пропускає ні однієї можливості, щоб зпритинитися до правдивої інформації світа або зложити — іменем цілої нації — протест проти московського комуністичного вандалізму.

На українські згклики й протести світ уже починає звертати увагу. І крім інших заходів чужини що-до рятунку наших братів, сьогодні можемо вже відмітити й протест проти організації голоду й призив до світа допомагати голодуючим тако-ж і Конгресу Національних Меншостей, що тільки що відбувся в Берні.

І ми ще раз протестуємо перед цілим світом проти нечуваного злочинства, якого допускаються над нашими народами північні варвари,

і далі взиваємо до всіх міродайних організацій про поміч голодуючому українському народові, який сам в умовах совітської диктатури не може кинути всьому світові своє розгучливе —

S O S.

Успішність навчання в трудовій школі в сов. Україні

З нагоди 15-тилітнього ювілею жовтневої революції большевицька влада в сов. Україні старанно занялася підведенням підсумків своєї праці на різних ділянках соціалістичного будівництва, в тому числі й на полі народньої освіти.

Зупинюся цим разом на розгляді питання, як саме засвоюють учні той матеріал, що їм подається в трудовій школі, та який комплекс знань виносять вони з цієї школи.

Насамперед доводиться вказати, що програм трудової школи за добу большевицького панування в Україні не один раз мінявся, при чому кожний раз із зміною програму комісаріят освіти допорував учительству й новий метод навчання. І яких тільки «методів» не посипалося з офіційних програм і обіжників, а тако-ж із сторінок комуністичної педагогічної літератури! Поруч з «методами», які учительство могло вживати з доброї волі, були «методи», що носили офіційний характер і мали універсальне значіння. Тяжко не тільки подати назву всіх тих «методів», яких вживано за цей час в школах сов. України, але й встановити загальну їх кількість. Один з педагогів сов. України ще в 1928 р. висловив здогад, що число «методів» на той час було по-над 60. *)

Що-до «методів» універсального значіння, то досить сказати, що комплексивний метод, який з 1924 р. набрав майже стихійний характер, згодом був замінений методом проектів, а цей останній був потім замінений т. зв. лабораторно-бригадним методом. Всі ці офіційні методи послідовно — один за одним — підлягали забороні з боку офіційної влади, яка перед тим визнавала по черзі кожний з них за єдиноспасенний метод. Така доля спіткала всі ці офіційні методи тому, що всі вони, мовляв, побудовані на ідеалістичних засадах і нічого спільного не мають з діалектичним матеріалізмом. З тої причини довелося відмовитися від встановлення будь-якого універсального методу. Так ЦК ВКП(б) постановою з 5 вересня 1931 року допоручив

*) Див. статтю Гр. Іваниці «Проблема термінологічних моментів у створенні нової дидактики» в I-му томі «Праці Науково-Педагогічної Комісії Всеукр. Академії Наук», К., 1929. IV+241+1 п. стор. (див. прим. на 79 стор.).

учительству пристосувати в педагогічному процесі різні нові методи, але застеріг від методу проєктів, а постановою з 25 серпня 1932 року ще раз підкреслив, що ні один метод не можна визнати за основний і універсальний метод навчання, але на цей раз застеріг від уживання лабораторно-бригадного методу.

Встановлення офіційних методів та їх несталість і хиткість безперечно збивали з пантелику учительство та позбавляли його можливості спокійно провадити педагогічну працю. Все це виводило учительство з рівноваги й вносило в його оточення роздратованя з приводу цих педагогічних експериментів.

Вислів своїх почувань до винуватців методичного хаосу в школі дав один з учителів, розуміється, в той єдиний спосіб, який лише є можливим на сов. Україні, а саме в записці без підпису, поданій нар. комісарові освіти М. Скрипникові після його доповіді на IV всеукраїнському з'їзді спілки РОБОС (робітників освіти. С.) 13-14 лютого 1932 р. — «реконструкція країни й перебудова школи». Записка ставила М. Скрипникові таке запитання: «чому ви, т. Скрипник, припускали на Україні комплексову методу?» На це запитання М. Скрипник дав таку щирю відповідь: «У перші часи, коли на початку 1927 р. я був призначений на наркома, припускав її тому, що я в цьому ні чорта не розумів. Я-ж не педагог із свого фаху, але партія призначила, я мусів завоювати собі знання педагогічної теорії, а в перший час блукав, як то кажуть, як у лісі темному» (*).

Отже, як видно, М. Скрипник студював «педагогічну теорію» практично за новим експериментальним методом, беручи для цього об'єктом всю ту шкільну молсдь сов. України, що вчиться в трудовій школі.

Правда, всі ці студії М. Скрипника привели лише до повної дезорганізації трудової школи, як про це свідчить офіційна оцінка успішності цієї школи, про що мова буде далі, але що-ж робити: партія накаже, то треба вчитися, хоч і ні чорта не розумієш...

Не стану тут з'ясовувати, як на самому навчанні в школі відбувався той чи інший офіційний метод, обмежуся лише наведенням тої ілюстрації, яка характеризує шкільне навчання за останнім офіційним методом — лабораторно-бригадним.

Бажаючи прищепити учням з дитячих років принцип колективізму, нар. комісаріят освіти увів у життя лабораторно-бригадний метод. Метод цей полягав у тому, що класу, як постійну групу, замінила бригада, яка складалася з 5-10 учнів, і ця бригада й виконувала спільно те чи інше завдання.

Яскравий опис занять в школі за цим методом подає один з учителів сов. України: «У класній кімнаті завжди працювало кілька бригад. Відбувалося водночас голосне читання в усіх бригадах, утворювався великий галас... Часто матеріал учням був незрозумілий.

*) М. Скрипник. «Реконструкція країни і перебудова школи». Вид. «Радянська Школа». Х., 1932, 88 ст. Див. 48-у ст.

Суті справи діти не розуміли. Була справжнісенька зубрячка. Дуже часто роботу в бригаді розподіляли так, що один читав, інші слухали, один писав, решта стежила. Слабі, відсталі учні ховалися за спинами сильніших, підготованіших. Ріжного характеру письмові праці, доповіді, оформлення роботи у вигляді діаграми, альбомів, карт, виробів то-що йшли лінією бригад. Невідомо, хто яку роботу виконував. Обліковували роботу бригад у цілому, а не кожного члена з окрема. Робота купою — так обов'язково розуміли колективну роботу. Індивідуальна робота посідала останнє місце. Наслідком цього учні не привчалися до самостійної праці, не привчалися до відповідальності за роботу. А яку роль відігравав учитель у роботі з учнями при лабораторно-бригадній роботі? Учителя усували. Учитель давав завдання учням і залишав їх працювати самих. Керівна роль вчителя в таких випадках була не забезпечена. Роль вчителя знижувалася»^{*)}).

Було б, розуміється, не природнім вимагати від учнів при вживанні в школі лабораторно-бригадного методу належного засвоєння знань. І дійсно, в педагогічній літературі знаходимо де-які вказівки про те, як надзвичайно зле засвоюють учні той матеріал, що їм подається в школі. Напр., «в школі ч.І Білоцерківського району діти по географії дають такі відповіді: Чорне море — в Австралії, Донбас — в Африці, Сибір — таке місце на Кавказі» (**).

Не кращі знання виявляють учні навіть з того предмету, який займає головне місце в кожній школі сов. України — від початкової до високої — себ-то з предмету «суспільствознавства» або «політграмота». Так, «в 7-ій групі однієї школи на запитання, яка різниця між президентом і королем, учень відповідає: короля вибирають, і він весь час управляє, а президента призначають, і він короткий час управляє» (***)).

Хоч з програму трудової школи, як і з усіх інших шкіл, виключено Закон Божий, однак у трудових школах вчать на пам'ять замість заповітів Мойсея 6 вказівок-заповітів Сталіна — «в цілому і в роздріб»: «вивчали всі 6 вказівок на пам'ять, а потім запитували кожного учня з окрема; яка 5 вказівка? яка 3-тя? яка 6-та?» і т. д. (****).

В наслідок своєрідного характеру як програму трудових шкіл, так і методів навчання, учні надзвичайно зле засвоювали формальні знання, потрібні для дальшого розвитку, а тому лише незначний відсоток учнів без затримки доходив до 4-ої групи, а ще менше доходило їх до 7-ої групи. Так, в 1929-30 шк. році до 4-ої групи дійшло 40,2 відс., себ-то протягом трьох років відсіялося або залиши-

*) І. Палунський. «Бригадно-лабораторна метода в школі». «Політехнічна школа», ч. 7, 1932 р.

**) К. Попов. «Пионерорганізація в боротьбі за виконання указів ЦК ВКПб та III пленуму ЦК ВЛКСМ про школу». «Комуністична освіта», ч. 7, 1932.

***) Там-же.

****) Р. Барун. «Роковини постанови ЦК ВКПб та завдання 1932-33 учбового року». «Комуністична освіта», ч. 8-9, 1932 р.

лося на другий рік в тій чи іншій групі більше половини, а до 7-ої групи дійшло лише 9,9 відс. Але й ті, що рінчали трудову школу виявляли недостатній обсяг загально-освітніх знань, не могли похвалитися добрим опануванням основ науки, як рідна мова, математика, географія то-що (*).

Малоуспішність трудової семирічної школи, розуміється, потягла за собою зниження наукового рівня школи вищого ступня — професійної школи і техникума, куди мали право вступати без іспиту абсолюенти семирічної трудової школи.

Однак з наступного шкільного року входить в силу постанова Центрального Виконавчого Комітету СРСР з 19 вересня 1932 р., яка говорить про те, що «під час прийому до технікумів пильно перевіряти знання в обсязі курсу семирічки і приймати лише тих, що успішно склали іспит з основних предметів (рідної мови, математики, хемії, фізики та суспільствознавства)».

Здавалося б, що наведений тут офіційний матеріал про успішність трудової школи на сов. Україні не дає жадних підстав для звеличення большевицької влади за минулу її діяльність на освітньому полі, а проте п. Скрипник в своїй згаданій відповіді на IV всеукраїнському з'їзді спілки Р о б о с мав сміливість твердити, що «наша школа дає значно більше знань, ані-ж давала дореволюційна школа, що вона стоїть значно вище, ані-ж школа дореволюційна і всіляка капіталістична масова школа. Знушатися з нашої попередньої роботи нам не доводиться. Ганьбити її нам не личить. Соромитися її нам не доводиться» (**).

Але слова нічого не варті, коли поруч з ними стоять цифри і факти, які самі за себе промовляють.

Ст. Сіропольо.

3 ЖИТТЯ Й ПОЛІТИКИ.

-- Розміри сьогорічного врожаю. — Хлібозаготівлі. — Скільки хліба забере держава? — Відрахування для колгоспів. — Винагородження колгоспників.

Совітська преса твердить, що в Україні цього року надзвичайно гарний врожай; в зв'язку з чим всі контрреволюційні заперення, що Україні загрозилася голод, є лише вигадка ворогів совітської влади.

В цьому нашому огляді ми поставимо собі завдання на підставі совітських матеріалів вияснити, як мають бути організовані в Україні хлібозаготівлі цього року. Ознайомлення з цими матеріалами вияснить нам, що влада має можливість організувати голод навіть при наявності доброго врожаю.

* * *

Але перш, ніж перейти до справи організації хлібозаготівель, спинимось на питанні, який урожай в Україні? Чи дійсно він є такий надзви-

*) Див. 77 стор. книжки М. Скрипника. «Реконструкція країни і перебудова школи».

**) Там-же, стор. 14.

чайний, як рекламус його совітська преса? Щоб вияснити цю справу, ми розпоряджасмо на разі обмеженою кількістю даних. Але ті дані, які ми маємо, не даючи можливості для остаточного присуду про розміри урожаю в Україні, примушують до твердження совітської преси про результати урожаю поставитися із застереженням. Впливають сумніви два моменти, зв'язані з совітськими проголошеннями про надзвичайні розміри урожаю. Перший: це полях, яким йшла совітська влада, роблячи висновок про надзвичайні розміри урожаю. Другий: спосіб, яким вона цього року збирається йти визначаючи норми урожайності, а тим самим розміри урожаю.

Приблизно в половині червня в «Правді» було вміщено статтю, яка доводила, що в цьому році урожай в СРСР м у с и т ь (підкреслення наше) бути добрим. Аргументація статті полягала в тому, що, мовляв, цього року досягнуто великих успіхів в організації праці в колгоспах, досягнуто великих якісних результатів в обробці землі і організації весняного засіву -- через те урожай мусить бути добрий. Аргументи цієї статті на нас переконуючого враження не роблять. Навіть, коли погодитися з совітськими твердженнями про успіхи в організації праці в колгоспах, які датуються, ніби, з часу заведення політвідділів, забувши про численні відомості совітської таки-ж преси про прориви, все таки лишається питанням, чому ці успіхи могли вплинути на урожай озимини? Адже-ж, згідно з твердженнями совітської преси, і обробка землі під озимину, і осіння засівна кампанія пройшли зовсім незадовольняюче. Через те абсолютно не ясно, яким способом чудодійні впливи політвідділів на весні могли направити ніколи і хиби, заподіяні в-осени. А проте через пару тижнів після заяви центрального органу ВКШБ, що урожай мусить бути добрий, совітська преса почала ширити відомості, що урожай є добрий. Що для цього доброго урожаю пізніше будуть подані відповідні стверджуючі надзвичайну висоту урожаю цифри, це сумніву не підлягає. Порядок визначення розмірів урожайності цього року встановлено такий, що він «добрий» урожай гарантує вповні. Постановою СНК СРСР і ЦК ВКШБ з 14 липня («Правда», ч. 193 з 15. VII) для визначення розмірів урожайності створена для цілого СРСР єдина установа, до компетенції якої належить встановлювати розмір урожайності на просторах цілого союзу -- центральна державна комісія по урожайності при совнаркомі СРСР. Ця комісія свої постанови будує на даних, які її мають постачати місцеві мікрайонні комісії, цим комісіям згадана постанова дає директиву негайно розгорнути роботу «для рішучої боротьби (отпора) зі спробами заховати урожай». Директива дана проречисто; високі норми з місць при цих умовах є забезпечені. А визначення останньої рішучої цифри комісією при совнаркомі забезпечує ту висоту її, яка буде визнана бажаною для совнаркома і політбюро. А ці бажання рішучі чинники вже висловили урожай мусить бути високий. Через що таке їх бажання, про це буде мова, коли ми будемо говорити про організацію хлібозаготівель.

Нас же всі обставини примушують поставитися з застереженням до відомостей про високий рівень урожаю в Україні і уважати це питання при існуючих даних цілком не виясненим.

* * *

Проте, як бачимо далі, при існуючих умовах питання про розміри урожаю в Україні не є основним. Те, що дістане населення, визначається не стільки розмірами урожаю, скільки розмірами тої кількості збіжжя, яку у населення забере совітська влада.

Спробуємо зробити підрахунок тої кількості збіжжя, яке, згідно з прависильними в цьому році нормами, має населення України дати владі. Підрахунок будемо переводити лише для колгоспів, як найбільш поширеної в даний момент в Україні форми хліборобського підприємства.

Отже те, що колгоспи мають віддати державі, складалася з таких частин:

1. Обов'язкове постачання дзерна державі, згідно з постановою СНК СРСР і ЦК ВКПб з 19 січня 1933 року («Правда», ч. 20 з 20. I). Згідно з цією постановою колгоспи на кожний гектар встановленої і фактичної посівної площі мають дати збіжжя 3,1 або 2,7 центр., в залежності від того, чи обслуговуються або необслуговуються вони МТС. Дзерно мусить бути доброї якості. Дзерно, яке не відповідає встановленій якості, приймається із скидкою, отже дзерно нижчої якості треба доставити більшу кількість. План хлібозаготівель встановлено такий: в липні 3,6 відс., всієї кількості хлібозаготівель, в серпні 22 відс., у вересні 27,2 відс., в жовтні 28,8 відс. Постачання хліба мусить бути закінчено до 1 січня (М. Чернов. Хлібозаготівля в 1933 году. «Правда», ч. 151 з 3. IV).

2. Колгоспи мусять виплатити дзерном в натурі МТС за обрібку землі і за обмолочення хліба. Оплата дзерном в натурі визначна в 20 відс. з валового збору за обрібку землі і 8 відс. з обмолоту за молочення хліба. 5 лютого Совнарко́м СРСР затвердив проєкт договору між МТС і колхозами, в якому встановив норми оплати для МТС за виконання в колгоспах сільсько-господарських робіт. Норми ці встановлено для дзернових хлібів у 20 відс. валового збору, для картоплі в 16 відс. і для буряків 17 відс. Всі колгоспи і МТС мусили зробити між собою виробничі договори, в яких був би зазначений план господарства, що його здійснює колгосп під контролем МТС, і ті роботи, які МТС мусить виконати (текст договору подас «Соц. Землед.», № 31 з 6. II). Через те, що колгоспи і МТС одтягли з підписанням договорів, постановою ЦК ВКПб і СНК СРСР з 25 червня («Правда», ч. 174 з 26. VI) типовому договору надало силу закона. МТС надано право затримувати збіжжя в колгоспах: віддано збіжжя за роботу по УССР мусить бути до першого вересня; оплата за молочення переводиться по п'ятиденках. МТС перебрало збіжжя здають державі, лишаячи для себе не більше 5 відс.

В тісному зв'язку з цими заходами здобути збіжжя од колгоспів через МТС стоїть постанова СНК СРСР і ЦК ВКПб з 24 травня. В цій постанові наказується МТС закупити в свою власність в усіх колгоспах всі складні і напівскладні молотилки не пізніше 20 червня («Правда», ч. 142 з 25. V). Маючи обмежену кількість тягової сили, колгоспи були поставлені в залежність од МТС щодо обробки землі; оскільки молотилки так само переходять у власність МТС, поступлення збіжжя для влади од колгоспів через МТС є забезпеченим.

3. До 15 жовтня має бути повернена насіннева позичка (М. Чернов. Хлібозаготівля в 1933 году. «Правда», ч. 151 з 6. VI).

4. При помолі дзерна на користь держави стягається горнцевий збір.

Спробуємо встановити, яку кількість збіжжя формально має право забрати держава. Урожайність з 1 гектара дзернових культур по УССР в 1928 р. була 7,07 цент., в 1929 р. — 9,26 цент., в 1930 — 10,54 цент. («Нар. Хоз. СРСР»), отже середня за три роки буде складати 8,9 цент. Тоді обов'язкове постачання державі, коли виходити з середньої урожайності за ці три роки, буде складати коло 30 відс. збору. До того треба додати 20 відс. МТС за обрібку і 8 відс. за молотіння. Таким чином держава має забрати без горнцевого збору і без повороту насіннєвої позички коло 58 відс. валового збору.

Ми зазначили, що встановлюємо ту кількість збіжжя, яку держава має право забрати формально. С поважні підстави твердити, що фактично вона забере значно більшу кількість збіжжя. В директивній статті М. Чернова з приводу хлібозаготівель, на яку ми посилалися вище, дається така вказівка: цифрою засіву може уважатися лише та, яка дана в оперативних звідоленнях земельних органів в період осіннього засіву. Що ті цифри, які наводилися в цих звідоленнях раз-у-раз були збільшені і що їх подавали просто із стелі, щоб довести, що виконується план, про це в совітській пресі минулого року писалося не один раз. Далі. Виходя-

чи з цифри засіяної площі, совітська влада зовсім не приймас до уваги перемичної загибелі частини засівів в результаті несприятливих атмосферичних умов (вимерзання, вимогання то-що). Нарешті, закон про обов'язкове постачання передбачас можливість збільшення кількості постачального збіжжя при його нижчій якості проти встановленої. Таким чином, минаючи навіть практику совітських органів, які за прикладом минулих років будуть стягати більші кількості збіжжя, ніж ті, які встановлено (що та практика існує, див., напр., факти, подані в № 191 з 3. VIII «Известий»), самий закон і директиви що-до переведення його в життя дають широкі можливості збільшення розмірів постачання.

Переходимо до того збіжжя, яке забірають МТС. В типовому договорі між колгоспачами і МТС, який, як ми зазначили, набрав силу закону, зазначено: валовий збір збіжжя, від якого МТС відраховує свій процент, визначається на підставі встановленої міжрайоновою державною комісією урожайності. Таким чином, кількість збіжжя, яку забірають МТС, не залежить од фактичного валового збору, а од норми, встановленої міжрайонними комісіями урожайності. Вище ми бачили, що цим комісіям дана директива рішучої боротьби із сферами захвати урожай. Як і з цього випливають наслідки і можливості, — ясно.

Таким чином з всієї підстави думати, що фактично держава забере у колгоспів більш, ніж 58 відс. збіжжя. Щоб зрозуміти, що це означає, досить сказати, що, напр., в 1913 році, коли стільки говорилося про голодний експорт з Росії, селянство в межах Росії постачало на ринок лише 28 відс. всього збору.

* * *

Не треба думати, що та частина збіжжя, яка лишається після передачі державі безпосередньо чи через МТС, має бути розподілена між колгоспачами. З цієї частини переводяться численні вираховування на потреби господарства колгоспів, на різні колгоспні фонди. Як і будуть переведені вираховування в 1933 році, ми на разі не знаємо. Проте, щоб ілюструвати, які вираховування існують, наводимо головні (не всі!) категорії відраховань від валової продукції і прибутків колгоспів, які встановлено вибіркоким дослідженням колгоспів в-осени 1930 року, переведеним під керівництвом О. Шліхтера. Отже в 1930 році були такі головні відраховування від валової продукції та прибутків: 1. насіннєвий матеріал, 2. фураж для робочої та продуктивної худоби, 3. амортизація майна, 4. оплата найманих робітників та службовців, 5. гашель-рсько-почтові, роз'їзні та інші господарські витрати, 6. оплата процентів на держозички, 7. сільгосп-податок та самооподаткування, 8. 5 відс. нараховання на майно, 9. відраховання до неподільного капіталу, 10. відраховання до страхового фонду, 11. відраховання до фонду на преміювання, 12. відраховання до культурно-обутового фонду, 13. відраховання до інших фондів. Всього дослідження 1930 року нараховує двадцять одну категорію відраховань і констатує, що, наприклад, в зернових артилях відраховання складали 59,0 відс. валової продукції і прибутків, а розподілено між членами було 41,0 відс. валової продукції і прибутків. З 1930 року зайшли очевидно зміни, категорії відраховань змінилися, але проте самі відраховання лишилися. Отже уявляти, що вся та кількість збіжжя, яка лишається після здачі збіжжя державі, поступить колгоспачам за їх працю — не слід.

Далі треба пам'ятати, що розподіл того, що після всіх відраховань лишилося для колгоспників, переводиться лише по трудовим. Отже удержання непрацездатних членів родини — хворих, дітей, старих — йде з оплати працездатних членів родини. В попередньому огляді ми констатували на основі совітських матеріалів, що колгоспи мають надмір робочих сил і що зайва робоча сила складає 57,3 відс. всіх сил, якими вони розпорядяться. Це означає, що трудоздібні члени колгоспів не можуть мати для себе повного робочого навантаження. Маючи в результаті від-

раховань для колгоспу і стягнення збіжжя державною мінімальною платню за трудодень, вони мають зменшену загальну суму одержаного збіжжя ще й через те, що робоча сила їх в колгоспах не може бути використана повністю.

Коли прийняти до уваги весь поданий нами матеріал, висловлена нами на початку думка, що для питання про можливість голоду в Україні справа про розміри урожаю зовсім не є головною, --- стане зрозумілою.

* * *

Ми з двох причин спинилися в нашому огляді на аналізі становища хлібозаготівель в колгоспах, які обслуговують МТС. Ці колгоспи серед усіх колгоспів відіграють дуже поважну роль. З другого боку, колгоспи цього типу вказують ту напрямку, куди провадять керівники совітської держави цілий колгоспний рух. Наш огляд дає, отже, матеріал для з'ясування тих перспектив, які чекають ціле колгоспне селянство.

В. С.

3 міжнароднього життя.

Мандат на Росію.

В Європі в центрі уваги, як відомо, стоїть Германія. Німці проголосили себе народом вождів. Великий народ, захоплений націоналістичним напруженням, поставив собі великі цілі. Збудувати соборну Германію, підбити під свої крила сусідні держави й народи, взяти до своїх рук гегемонію спочатку на європейському суходолі, а пізніше - в цілому світі. Такими ідеалами, як знаємо, жила Германія до р. 1914, але прийшла велика війна, потрощила великі мрії, знищила, здавалось, всі дальні можливості для них. А в тому, за п'ятнадцять літ, що перейшли з часу замірнення, Германія неначе-то встигла залізати тяжкі рани свої, відтворити коли не всю свою колишню силу, то принаймні колишні ідеали і з ними знову виступити перед світом.

Чи досягне вона того, чого хоче, до чого змагається з традиційним тевтонським запалом і з такою-ж тевтонською методичною витривалістю? Внутрішні можливості для того неначе-то є. Великий чисельний народ, відновив географічне положення в центрі континенту, висока матеріальна культура, єдиний національний фронт, ідеологічне захоплення і напружені інтенсивний мілітарний дух цілого народу, що знайшов собі відповідні організаційні форми. Гірше стоїть справа з об'єктивними можливостями - на зовні. Бо має Германія перед собою в Європі могутніх противників (Франція, Англія), багатших за неї матеріально, що найменше рівних їй культурою й розвинутих національним почуттям, але значно сильніших політично, збройно й організаційно.

Майбутність германських мрій тому на сьогодні теж не є незначна. Європейський Захід для Германії запечатаний, сьома замками замкнений. Ідеологічно, говоримо про комплекс гітлерівських ідей, вона його привабити ні розкласти не може, а всяка збройна авантюра моглаб скінчитися для неї цілковитим погромом. На північ (Австрія то-що) перешкода неначе-то менше, але й тут Германія зустрічає, як противника, свою сдицу на сьогодні союзницю -- Італію, і кожний її рух в цьому напрямі спричинився б що найменше до повної політичної ізоляції, безнадійної і безвиходної.

Єдиним германським порятунком, який ще не скомпромітований, як здається, назавжди, залишається те, що дістало вже в пресі назву «мандат на Росію», тоб-то вихід на східні простори, де знаходиться зараз

СССР. Не проста це річ, бо між тими просторами й німцями нема безпосередніх кордонів, але це одне не завадило б, бо с між ними море, яке легко замінює шляхи сухоходні. Заважас те, що на тих «просторах» надто багато перехрещується великодержавних інтересів, і не всі їх можна легко розмежувати. Бо, схематично вказавши, на півночі і у центрі «просторів» (власлива Московщина й Білорусь) стикаються між собою інтереси Англії, Германії, лімітрофних держав, почасти й польські; на півдні (Україна, козацькі землі, Кавказ, Туркестан) гама тих інтересів ще ширша, бо входять до неї Англія, Франція, Італія, Польща, Румунія, Туреччина. Це одна перешкода. Другою являється те, що не всі ті «простори», особливо південні, можна перевести на становище звичайних колоній, бо зазнали вони самостійне державне існування і від того одмовитися уже не можуть.

Але складний зміст того «мандату» ще не робить його неможливим. В наші часи це питання дипломатичної зручності й міжнародних форм. Приклад: не все ще відомо в деталях, але все вказує на те, що аналогічний «мандат», в час коли писано ці рядки, певначе-то дістала Італія (явна річ, під доглядом заінтересованих держав) на упорядкування справ у Середній Європі. Першим виявом того «мандату», як можна думати, є проголошення австрійської влади про переорганізацію Австрії з парламентарної держави в державу фашистську. Другим, як здогадуються в європейській пресі, буде якась унія чи сполучення Австрії та Угорщини, третім може якась Дунайська антанта чи конфедерація й т. ин. Коли в Середній Європі можна впорядкувати справи у «мандатний» спосіб, то чому б не спробувати те саме і на Сході Європи?

Проти цієї думки можна вказати, що більшовики дістали тверді заборони свого дальшого існування, оті пакти, що тов. Лівінов сказав з багатьма меншими і кількома великими державами.

Всі ці пакти, що й казати, дуже помпезні формою, але, як справедливо було вказано в «Тризубі» на іншому місці, мають вони поки що лише папіровий характер. Бо-ж що власне стверджено тими пактами? Одно, а саме — європейські контрагенти совітів проголосили в них, що вони не будуть з СССР воювати і на нього нападати. Але, хіба-ж хто з них хотів був якоїсь війни з більшовиками, чи якоїсь інтервенції? Про це в Європі вже десять літ ніхто не думас, за винятком хіба що деяких замерзлих груп російської еміграції. «Мандатний» спосіб тим і цікавий, що для свого переведення потребує на сьогодні не інтервенції й не війни, а, може, як раз отих приятельських пактів, що, як з хмари дощ, посипалися за останній час на Європу. Те, чого з різних причин не можна зробити силою, робиться часом дорогою так званих приятельських порад. Австрійський випадок знову-ж такий може служити прикладом, бо постав він як раз на основі недавнього пакту чотирьох.

Усе вказане, явна річ, лише логичні припущення, витягнуті з аналізу сучасного становища європейської міжнародної несталості рівноваги. Чи робиться щось у цьому напрямі в канцелярських міністерств закордонних справ великих держав, не знати. Де-які вказівки говорять однак певначе-то за те, що такі щось робиться, але що та як, — поки що зостається таємницею тих канцелярій. Одне можна сказати з певністю вже й сьогодні. Змагання до Сходу, до східних просторів, до мандату на Росію, являється зараз основою лінійю германської міжнародної політики, її чинною силою. З ним, як здається, зв'язані й оті, так мовити, інсекційні подорожі (чомує неодмінно через Україну) приватних і не-приватних політичних осіб з анти-германського табору. Якась каша вариться, але де знаходиться головний кухарь, не ясно, — в Берліні, в Парижі, в Лондоні, а може й у Римі. Австрійську кашу варить, як з усього видно, Мусоліні. Чи не проявляється його руки і там, на Сході Європи? Чи не стане він і там отим *tertius gaudens* — отим третім, що радіє, як він став у справі Середньої Європи?

Мандат на Росію, розподіл інтересів і впливів на територіях і серед націй, що живуть у межах совітського союзу, коли все оте може настати?

Як взяти лише європейські міжнародні взаємовідносини, то не сто. Бо, як вказано вище, для того потрібна велика підготовча праця, а серед неї найтяжча — це погодити інтереси отих самих великих держав, що склали пакт чотирьох, тоб-то Англії, Франції, Італії та Германії. Усе, що йтиме в напрямі того погодження, наближує час тої справи. Але вона може бути прискорена іншими моментами, що лежать по-за волею Європи. Перший з них — банкрутство совітів з середини, другий — події на Далекому Сході Азії. Про можливість першого моменту тепер уже ніхто, хто себе не хоче в дурні пошивати, вже не сперечається. Банкрутство фактично вже сталося і його наслідків совіти як раз і хочуть уникнути, ховаючися у тінь отих численних пактів, і поки що роблять це з певним успіхом. І коли тільки під ці пакти їм пощастить дістати ще й кредити, будуть вони врятовані ще раз на де-який час. Далі: гірше стоїть справа з моментом азійським. Ні пактами, ні кредитами тут не врятуєшся, а треба мабуть буде ставати до бою, себ-то йти на загибель. «Мандат на Росію» до Європи може прийти з Азії. В якому часі? Про це до другого разу.

Observer.

Новий виступ уряду УНР в справі голоду в Україні

(Комунікат Українського Пресового Бюро в Парижі з 18 вересня с. р.)

Цими днями в Лондоні збирається дорадчий комітет Збіжєвої Комісії, яку було створено Лондонською економічною конференцією. Сама Збіжєва Комісія, що створила сталий комітет, закінчила свої справи певним порозумінням ще 26 серпня і встановила норми вивозу збіжжя з різних країн. Разом з тим, комісія, згідно § 5 порозуміння, лишила відкритим питання, в якій кількості має вивозити хліб і продукти рабської праці ССРСР.

Очевидно, це питання буде обмірковуватись на наступному засіданні дорадчого комітету. У зв'язку з цим уряд УНР доручив своєму представникові в Женеві проф. О. Шульгинові звернутися з листом до голови дорадчого комітету Збіжєвої Комісії.

Вияснивши в коротких рисах загальну картину голоду в Україні, п. Шульгин так закінчує свій лист:

«В час, коли дорадчий комітет має встановити кількість збіжжя, яке ССРСР має вивезти закордон, ми просимо вас во ім'я гуманності заперечувати проти будь якого вивозу їстівних продуктів і особливо хліба з ССРСР. Цей хліб по праву належить тим, хто його сів і хто ним вмірає з голоду — селянам України і Кубані. З свого боку ми рішуче протестуємо проти такого вивозу, який ми не можемо інакше кваліфікувати, як злочинним».

Уряд УНР готує тако-ж: новий виступ перед Лігою Націй, в якому буде домагатися організації міжнародної допомоги голодній Україні.

Голод

Ввечері голову вчора одрізала
Галі... дитині моїй,
Вдосвіта, вранці сьогодні поснідала...
Що це я, що це я? Боженьку мій!

Так, я одрізала пилкою голову,
Думала: м'ясо я з'їм...
Думала м'ясо, а їла я коливо...
Коливо, коливо, бий мене грім!

Царство небесне їй. Ти не лишилася
В світі без мене сама,
Мати твоя не корилась, а билася,
Тільки... вже сили нема.

Людоньки!.. (що це я — сплю?)
Вбила дитину свою!..
З холоду, з голоду я збожеволіла...
Людоньки!.. (що це я сплю?)

О. Олесь.

Хроніка

З життя укр. еміграції.

У Франції

В Головній Еміграційній Раді. Президія Головної Еміграційної Ради на своєму засіданні 18 вересня с. р. ухвалила звернутися з новим апелем до Ліги Націй в справі голоду в Україні.

Далі, заслухано було доклад голови Г. Р. в справі ідеї скликання всеукраїнського національного конгресу і ухвалила виступити на цій справі до різних організацій, що те-ж займаються цим питанням, а тако-ж увійти в тісніший контакт з членами Г. Р., і в разі, як дальні обставини цього будуть вимагати, поставити це питання на черговому пленумі Головної Ради.

Виступ Головної Еміграційної Ради в справі голоду в Україні та організація в Парижі міжнародного комітету допомоги Україні. На заклик Головної Еміграційної Ради, якого було зроблено в минулому липні місяці, і в якому, констатуючи жахливий голод в Україні, Головна Рада закликала цілий світ до створення організації допомоги голодній Україні, відгукнулося чимало міжнародних установ та окремих осіб, що обіцяли зайнятися порушеною справою.

Голос Головної Ради було почуто і у Франції, в колі наших

прихильників у Французькому Товаристві Українознавства в Парижі. На одній з нарад економічної комісії Товариства було піднесено ідею створення спеціального комітету, тимчасовим головою якого було обрано н. міністра Карашевича-Токаржевського. Крім того, створено протекторат цього комітету, що складається з членів церкви та високих світських осіб. Детальніші відомості про склад комітету та його діяльність буде подано окремо.

На запитання, зроблені Головною Радою в Женеві, справу голоду було обмірковано відповідними міжнародними установами, які вивчили, що голод в Україні існує, але з огляду на поведінку совітської влади, яка рішуче заперечує існування голоду, ці установи не можуть на разі розпочати жадної ширшої акції, а допомогу можуть організувати тільки в індивідуальному масштабі.

Постійний представник Головної Ради в Женеві звернув одначе увагу належних установ на те, що коли з голоду вимірають ціле село і вимірають навіть міста (Маріуполь), то ходить не тільки про індивідуальну допомогу. Переговори провадяться далі.

Ціла низка українських комітетів удалася із своїми меморандумами до Ліги Націй. Головна Рада тако-ж готує нову відозву в справі голоду.

Українське Прессове Бюро в Парижі свій черговий бюлетень французькою мовою присвятило виключно справі голоду, умістивши найбільш яскраві повідомлення про це із світової преси й повідомляючи про чинність українських та чужинецьких організацій в справі допомоги голодуючій Україні.

Управа Т-ва був. Вояків Армії УНР у Франції звертає увагу членів Т-ва, рівно-ж як і цілої української еміграції у Франції, на матеріальні труднощі, в яких перебуває наша військова преса. Не доводиться довго зупинятися над її значінням. Досить вказати на ту величезну роллю, що її відіграла наша армія під час визвольної боротьби в недавньому минулому, щоби роля воєнної преси, а відтак і військової преси, як одного з найбільш впливових засобів до ширення її, стала зрозумілою для кожного свідомого українця.

Боротьба українського народу за свою незалежність не припинилась. Вона лише набрала інших форм, зайняла становище пасивного спротиву й активної підготовчої праці. Не завмерла й українська військова думка. Вона невпинно працює над прогресом військової організації й техніки. Про це свідчать такі поважні організації української військової думки, як «За Державність», «Табір», «Гуртуймося» й ин. Однак брак матеріальних засобів стоїть на перешкоді регулярному появленню в світ нашої військової преси.

Щоби спричинитися до матеріальної допомоги українській військовій пресі, Управа Т-ва був. Вояків Армії УНР у Франції ухвалила проголосити свято Покрови днем збірок пожертв на нашу військову пресу й звернутися з закликом до українського громадянства в цей день прийти на поміч військовій пресі посиленою пожертвою.

Пожертви надсилати на адресу: Union des Anciens Combattants de la République Ukrainienne en France, 42, rue Denfert-Rochereau, Paris 5.

День Свята Покрови хай буде днем збірок пожертв на українську військову пресу. Громадяно! Підтримуйте українську військову пресу!

Конгрес Національних Меншостей в Берні закликає прийти Україні а допомогою

На відкритті конгресу національних меншостей в Берні, голова конгресу, італійський депутат п. Вільфан, в імені всіх присутніх висловив почуття симпатії народам, які страждають від голоду в СССР.

Тако-ж пані М. Рудницька, український депутат польського парламенту, взяла слово й представила присутнім жахливу картину голоду в Україні. П. Рудницька, між иншим, сказала: «Причиною голоду є політика, яку веде совітський уряд. Совітський імперіалізм свідомо й систематично переслідує ціль фізичного знищення українського народу. Є гідне жальо, що в цей час європейські держави все-ж таки підписують з СССР різні договори дружби».

Конгрес одногласно прийняв резолюцію, в якій, вітаючи міжнародно акцію допомоги голодуючим, проголосив, що є обов'язком цілого цивілізованого світу цю акцію підтримувати.

Оповідання біженця з України

Біженці, що в останній час прибули з України до Румунії так оповідають про голод в Україні.

«І ось, як: почали кацани провадити у нас хлібозаготівку в-осени та зимою, то викачали не тільки лишки, — як вони кажуть, — але й останнє зернятко. Так що селянам не лишилося навіть на їжу, хіба-що де-хто зміг бодай трохи заховати. Голодус селянство з-осени, а після Різдва у нас стали з'являтися жахливі явища голодної смерті. Напочатку одиницями, пізніше все більше й більше, а зараз люде падають без числа. Наприклад, у Таврії нікому ховати трупів. Трупи гниють там, де чоловік упав, а коли й ховають, то у братській могилі чоловік по 20. По залізничних станціях обездолене селянство мандрує цілими родинами, голодні, батьки видають своїх дітей і самі йдуть світ за-очі, або кінчають

самогубством, або, виголодівши, гинуть де прийдеться: по станціях, по дорогах, у потягах.

Не набагато ліпше становище робітника. Крім хліба робітник мусів би отримувати що-місяця 1 кілограм цукру, 2 кілограм крупи і 400 грамів олії. Члени родини, або як їх називають «їздивенці», мали би дістати по 500 грамів крупи та по 600 грамів цукру місячно. Тим часом в робітничих кооперативах трапляється дуже часті перебої. Тоді хліба зовсім не видають, а крупу, цукор та олію майже систематично не видають кілька місяців. На базарі-ж ціни такі високі (наприклад, борошно коштує 15-20 карбованців кілограм), що для прохарчування родини місячного робітничого заробітку вистачить не більше як на 3-4 дні. Завдяки цьому на фабриках та заводах поширені крадіжки. Коли доводиться одержувати свій найок, то неможливо передати язній сум вас огортас, як до вас простягають руки виснажені люде та малі діти, із сльозами на очах просячи: «Дядя, дай хліба, хоч кришечку, хоч малюсеньку».

(Далі буде)

Заклик

Україна вмірає... всі на поміч!.. Коли читаси про те, що діється в Україні, то кров холоде в жилах, мозок не в силі збагнути всього жаху... Ні якими словами не переказати, ні яким пером не описати... Уявляється мені, що й сонце там світить кров'ю... Гине Україна!.. Гине наш народ!.. Ми мусимо допомогти, і ми, коли дуже цього забажаємо, зможемо це зробити. Ми зможемо це

зробити ось як: оголосити день національного обов'язку перед Україною - день добровільної голодівки. Нехай в цей день ми будемо і фізично з ними, а може до них, копаючи в страшних муках смерті, дійде і наш голос, і полегчить останню хвилину. Цей день нехай буде днем жалоби по тих, котрі вже загинули... Цього нам ніхто не може заборонити. Наш денний видаток на їжу віддамо нашим уміраючим братам, сестрам і мільйонам невиних дітей. Багато скаже: це крапля в морі. Так, навіда, але крапля камінь довбас, каже народна приказка.

Оголосити цей день (з того моменту, коли буде організовано) не раніше, як за 1-2 місяця, щоб дійшла ця звістка в найдалші куточки світа, де тільки б'ється українське серце. Зібрані гроші треба буде передати Інтернаціональному Червоному Хресту, щоб він вислав (цього треба домогатись) допомогову експедицію в Україну, і коли ця експедиція поїде і на власні очі все те побачить, тоді то й проб'є крапля і камінь...

Настас зима, холод, голод, страшні пошесті випинать тих, хто не вмер за літо... Матері! Жінки! Сестри! В першу чергу на вас обов'язок цей ляжить, щоб не довелося вам відказувати своїй дитині, коли вона запитає:

— Мамо, а де-ж та медом пливуча, сонцем золотим осіяна Велика Україна?

— Немає, дитино моя, москаль знищив її голодом...

Паталія Д о р о ш е н к о в а.

Прага. 12. IX. 1933.

Зміст.

Наріжж, неділя, 24 вересня 1933 р. — ст. 1. Ст. С і р о п о л к о . Успішність навчання в трудовій школі в совітській Україні — ст. 3. В. С. З життя й політики — ст. 6. О б с е р в а т о р . З міжнароднього життя — ст. 10. Новий виступ уряду УНР в справі голоду — ст. 12. О . Л е с ь . Голод — ст. 13. Х р о н і к а : З життя української еміграції.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Реддагус — **Комітет.**

Адміністратор: **Іл. Косенко**
Le Gérant: M-me Perdrizet.